

**ДОБРОТО НАХАЛОСТ НЕ
ПРОПАДА
ХЪРВАТСКА НАРОДНА
ПРИКАЗКА**

chitanka.info

Преди много години живял един заможен търговец. Той имал едничък син, когото много обичал. Като поотраснало момчето, дал го да се учи на писане, четене и смятане, та сетне да му помага в търговията, а на стари години да го отмени. Синът бил смислен и работлив — изучил добре всичко, нужно за един търговец. А щом се върнал дома, баща му натоварил цял кораб със стока и го пратил по света да продава и купува.

Тръгнал корабът през морето. Насред път срещнал една турска гемия. От нея се разнасяли плачове и вопли до възбог. Младият търговец попитал капитана на турците:

— Какви са тия плачове и ридания на твоята гемия?

— Роби возим — отвърнал онзи. — Пленихме ги, оковахме ги и сега ги караме в чужди земи да ги продаваме. Затуй плачат.

Съжалил момъкът тези клетници, рекъл на капитана:

— Гдето ще се лутате из разни пазари, продайте робите на мен.

Капитанът се съгласил. Спазарили се търговчето да даде на турците кораба с всичката стока, а те нему — пленените люде. Стоварили робите на най-близкия бряг и турците си заминали с търговския кораб.

Момъкът свалил оковите на робите, разпитал всеки кой е, откъде е и ги пуснал да си отидат по живо по здраво при своите. Останали само две жени — едната старица, другата — мома хубавица. Попитал ги той:

— Вие откъде сте?

Бабата му разправила:

— Тази мома е царева щерка, пък аз съм нейната бавачка. Един ден излезнахме да се поразходим край морето, а тези проклети турци неверници ни грабнаха и отвлякоха на своята гемия. Сега ние сме толкова далеч от нашата царщина, че няма как да се върнем. Ти като ни стори едно добро, стори още едно — вземи ни със себе си, да не скитаме като грешни души.

Момъкът се съгласил и ги повел към родния си град. По пътя разбрал, че девойката е не само хубава на лице, ами и добра по сърце. Обикнал я и още по пътя се оженил за нея. Бащата като видял, че синът му се връща с празни ръце, попитал го какво е станало с кораба и стоката. Момъкът му казал самата истина: как дал всичко, за да

отърве заробените, и как се оженил за една от тях, която не можела да се върне дома си. Бащата плеснал с ръце и се развикал:

— Нещастнико! Ти прахоса половината ми богатство. А на всичко отгоре ми водиш в къщата две жени, голи като просекини.

Както и да е — преглътнал старият търговец ядовете си. Какво ще прави — едничък син му е — подир някое време младият се примолвил да му даде пак един кораб със стока, като обещал, че тоя път ще бъде благоразумен. Бащата дълго се колебал, накрай решил да изпита повторно ума на сина си — съгласил се. Натоварил един още по-голям кораб с още по-хубави стоки и младият търговец се отправил към други земи да продава и купува.

Подир няколко дни корабът хвърлил котва в едно голямо пристанище. Тръгнал нашият човек из града да огледа пазара. Като скитал насам-натам из улиците, видял войници да карат оковани във вериги бедни селяни. Веригите дрънкат, а людете плачат и се вайкат:

— Олеле, какво ни дойде до главата!

Момъкът попитал войниците:

— Къде сте повели тези нещастници и защо?

— Водим ги в тъмницата да ги затворим, защото не са платили царското даждие — отговорили войниците.

Съжалил се търговецът над селяните и отишъл при велможата, който се разправял с царските данъци. Попитал го колко дължат бедняците на царя. Онзи му казал колко. Момъкът разпродав всичката стока, продал кораба и с парите откупил селяните, пуснал ги да си отидат по домовете. Върнал се дома пак с празни ръце. Коленичил пред баща си и му разправил какво е направил. Старият търговец толкова се разлютил, че брадата му затреперила. Изпъдил непрокопсания син заедно с жена му и бавачката ѝ.

Отишли тримата в една къщурка накрай града. Заживели там като сетни сиромаси — още малко и по просия да тръгнат. А кой ще даде на богаташкия син грош, щом баща му не се погрижва за него? Карали-варали, едвам от глад не умрели. Навило се възжето на шията им до края. Като видял младият мъж, че няма избавяне от тая немотия, захвърлил гордостта си в празната ракла. Отишъл при майка си и при приятелите на баща си да ги моли да предумат стария да прости неразумността на своя син.

Подир дълги молби и увещания старият търговец простил на сина си и не само го прибрал дома, ами му наредил един най-хубав кораб с най-скъпи стоки да отиде да търгува. Пък ако и тоя път пропилее повереното му богатство — хич да не се връща. Тъй рекъл бащата.

Момъкът накарал един майстор резбар да направи от яко дърво главата на царкинята и главата на бавачката. Резбарят толкова умело ги направил, че съвсем приличали на двете жени. Закрепил първата глава на носа на кораба, а втората — отзад на кърмата. Когато всичко било готово, нашето търговче се сбогувало с домашните си и тръгнало по морето да си дири късмета.

Отначало всичко вървяло благополучно. Ала подир няколко дни завил силен вятър, забулило се небето и станало тъмно — не можеш да разбереш ден ли е, нощ ли е, надигнали се вълни, от планини повисоки, подели кораба и почнали да го хвърлят в дълбоки провали, да го качват на високи разпенени гребени — страхотия! Мятал се корабът няколко дни и нощи като тресчица насам-натам — едва не потънал. Накрай, когато всички се били отчаяли за живота си, бурята внезапно затихнала. Обърнали моряците кормилото на една страна — сами не знаят накъде да плуват, а и по звездите не могат да разберат къде са. Прекарвали няколко дни в неизвестност. Една заран в далечината се провидяла непозната земя.

Доплувал корабът с изпокъсани платна до голям престолен град. В чест на избавлението момъкът заповядал на моряците да гърмят с всички топове. Гражданите се почудили: какво значи тая стрелба? Царят изпратил един от своите велможи да иде на кораба, да разбере кой е пристигнал.

Велможата отишъл и — какви ли чудеса не стават в приказките! — познал на носа на кораба главата на отвлечената царева щерка, която баща ѝ му бил обещал за невяста, а на кърмата — главата на бавачката. Върнал се незабавно в двореца и на един дъх разправил на царя всичко.

Царят, вярвал и не вярвал, поискал веднага да се убеди с очите си. Отишъл на брега и като видял дървените глави, разпознал в тях образите на едничкото си чедо и на бавачката му. Почнал изтънко да изпитва търговчето — какви са тия глави, кой е самият той, откъде е?

Момъкът му разправил всичко: че е син на търговец и как като плувал по морето, срещнал гемията с робите, които откупил и пуснал на воля.

— А тези, чиито ликове виждате на носа и на кърмата, са на две жени, които, като не знаеха как да се върнат дома си, ме помолиха да ги приютя. Аз се ожених за младата и сега те живеят при родителите ми — завършил младият търговец.

Пък царят, още докато слушал тая жална повест, заридал като дете и накрая възкликнал:

— Младата е моята мила щерка, а старата е нейната бавачка! Морски разбойници ги отвлякоха и оттогава в сърцето ми няма нито радост, нито покой. Сега, като знаая, че са оцелели, искам да ги видя с живи очи. Затова продай стоката си веднага и се върни дома да доведеш всички. Ти ще станеш наследник на короната ми.

Царският зет и наследник се запрегнал и продал стоката на добра цена. А в това време царят приготвил един голям кораб, украсен със злато и сребро, със свилени платна и знамена. На прощаване уредил славна гощавка, на която се събрали всички знатни люде. Яли, пили и се веселили, а по едно време царят се обърнал към своите големци:

— Кой от вас иска да отиде със зет ми да види, да не би да е станало някакво припознаване!

Явил се онзи велможа, комуто царят преди бил обещавал щерка си за жена. Царят се съгласил. На другия ден момъкът и велможата се качили на кораба и тръгнали. Подир много дни и нощи пристигнали благополучно в родния град на търговчето. Баща му се почудил, като видял богатия кораб. Завърналият се разказал всичко и радостта на домашните му нямала край.

Старият търговец разпродал цялото си имущество, накупил най-скъпи дарове, каквито се полагат на цар и царедворци. Скоро корабът разперил свилени платна като великанска пеперуда и полетял през морето. Времето било хубаво, духал попътен вятър и на кораба се чували само песни и смях.

А в това време велможата мислел и кроил как да погуби царевия зет, та да му вземе невестата и да наследи короната на баща ѝ. И ето една вечер той издебнал, когато момъкът се бил облегал на перилата на кърмата да се радва на звездното небе, грабнал го и го хвърлил в морето. Наоколо нямало никой, който да види и чуе, корабът бързо отминал, тласкан от попътния вятър. След като извършил

злодейството, велможата се прибрал и заспал като праведник; сънувал, че е седнал на царския престол със скиптър в ръка и корона на глава. Ала лъжовен бил тоя сън — потрайте още малко и ще видите!

Щом се съмнало, людетe на кораба забелязали, че зетят на царя го няма. Решили, че през нощта в тъмното ще се е подхлъзнал и паднал в морето. Почнали да плачат, а от всички най-безутешно — младата му жена.

Пристигнали при баща ѝ, обадили му прескръбната вест и в двореца настанала голяма печал. Царят оставил при себе си родителите на своя зет и сам се грижел за тях като за роден брат и сестра.

Ала младият човек не се удавил. Вълните го изтласкали на един малък безлюден остров. Там той се хранел само с онова, което морето му давало — риба, раци, миди — всичко ядъл сурово и пиел вода от едно изворче. По цял ден клетникът седял на една висока скала и гледал морската ширина, дано зърне корабно платно. Ала времето минавало и жива душа не се вестявала. Дрехите му изгнили, целият почернял от слънчевите лъчи, измършавял от недояждане, брадата му пораснала — толкова се изменил, че и сам не можел да се познае.

Тъй изминали много дни и нощи — колко? — той не ги броил и не знаел, затова и аз не мога да ви кажа. Една заран, като се качил на скалата, видял в морето рибарска лодка — един белобрад старец ловял риба с въдица. Сиромашът се зарадвал толкова, колкото никой от вас не може да си представи. Почнал да маха и да вика като луд от радост. Чул го рибарят и се приближил с лодката си:

— Защо викаш, синко? — попитал.

— Моля ти се, дядо, отведи ме от тоя остров на населена земя.

— Бива! Само че колко ще ми платиш?

— Че какво да ти платя, нищо нямам... — закършил ръце нещастникът.

— Ще ми подпишеш, че подир година ще ми отстъпиш половината от онова, което имаш. Ето перо, мастило и книга!

Разбира се, че онзи на драго сърце се съгласил и подписал. Рибарят натиснал веслата — пренесъл го на брега на една чужда земя.

И тръгнал царевият зет и наследник гол и бос, почернял и брадясал, гладен и жаден от къща на къща, от село на село, от град на град. Милосърдни люде го хранели, един му дал гащи, друг — риза.

Подир цяла година скитане най-после се озовал в престолния град. Отишъл при задните врата на двореца. Защото като не знаел какво е положението, боял се да се издаде. Слугите го помислили за просяк и му дали каквото било останало от техния обяд. Седнал сиромахът край плета на царевата градина да си изяде храната. По едно време гледа: към него идват царят с майка му, царицата с баща му и царкинята с велможата измамник. Като минали край него, видели окаения му вид, помислили го за просяк и всеки му пуснал по няколко гроша. А когато протегнал ръка да приеме милостинята на жена си, тя забелязала на пръста му своя венчален пръстен. Почудила се царкинята, пък и през ум не ѝ минало, че този нещастник може да бъде нейният мъж. Спряла се и рекла:

— Дай да видя какъв е тоя пръстен?

Велможата се навъсил и я задърпал за ръката:

— Я върви! Какво ще разговаряш с този просяк?

Тя не го послушала. Взела пръстена и прочела на него своето име и името на мъжа си. Сърцето ѝ изтръпнало, ала се въздържала, нищичко не казала. Щом се върнали в двореца, тя отвела баща си настрана и му разправила, че на пръста на просяка познала своя пръстен.

— Моля ти се, тате, изпрати да го извикат! — примолила се царкинята.

Царят тозчас изпратил слугите и те го довели. Почнали да го разпитват откъде има тоя пръстен.

Царевият зет заронил сълзи като дъжд из пролетен облак и им разправил всичко от игла до конец: как вероломният велможа го бутнал в морето и как вълните го отнесли на пустия остров, откъдето го избавил един стар рибар.

Всички чудом се почудили и радостта им нямала нито край, ни предел. Почнали да го прегръщат и целуват, тъй както си бил окъсан и немит. Царят наредил всички да украсят къщите си с шарени черги и цветя, да облекат празничните си дрехи, да се отпразнува щастливото избавление на наследника. Сетне калесал в двореца всички големци на пир. Възкръсналият царев зет се окъпал, обръснал и облякъл в нови дрехи — замязал на човек. Когато се явил на гощавката, всички сановници и велможи му станали на крака — посрещнали го с най-голяма почит. И почнала една веселба, която траяла цяла неделя. Най-

накрая царят станал спокойно от престола, свалил короната си и я положил на главата на своя зет. А затвореният велможа довели вързан пред царския престол на съд. Младият цар бил толкова радостен, че на мъките му дошъл добър край, та не искал да бележи първия ден от царуването си с човешка кръв. Простил му греха и рекъл:

— Това, което ми стори, аз няма да ти върна. Ала напусни земята ни, върви другаде да живееш и да се каеш, че дано станеш добър човек.

Него ден се навършила точно една година, откак рибарят беше избавил злощастния мъж от острова. И ето, слугите дошли и обадили, че пред портите на двореца е дошъл един стар човек и иска да влезе. Царят наредил да го пуснат. Влезнал старецът, поклонил се и сложил на царевото коляно оная хартия. Царят познал подписа си, скочил, прегърнал своя избавител и рекъл:

— Е, дядо, както виждаш аз станах цар. Ала от думата си не се отричам. Седни тук и да почнем делбата, както се бяхме условили.

Турил го той да седне от дясната страна и донесъл книга. Първом почнали да делят градовете — „тоя на тебе, тоя на мене“, сетне селата, мерите, горите и планините — всичко делили, докато не разделили и последния грош в хазната. И деленето записвали на книга — кому каквото се пада. Тогава старият рибар взел книгата, скъсал я на четири и рекъл:

— Царю честити, да ти е честито царството и господарството! Аз съм скромнен човек и много живял. Не е за мене всичкото това богатство и власт; стигат ми само седем лакти земя за гроб и седем лакти бяло платно за саван. Та аз дойдох да ти припомня думата — да видя, дали като стана толкова богат и властен, ще я сдържиш. Сега разбрах, че си честен човек и ще бъдеш добър цар.

Тъй рекъл рибарят и понечил да си тръгне. Ала младият цар не го пуснал, оставил го да живее в двореца до края на живота му и всякога се вслушвал в неговите съвети. И като бил изпитал на гърба си всякакви мъки и страдания човешки, управлявал царщината с мъдрост и великодушие до дълбоки старини.

Казват, че го сменил друг, който бил коварен като велможата. Ала това е вече друга приказка.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.